

“Xocalıya ədalət” kampaniyasının keçirilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Beynəlxalq səviyyədə keçirilən “Xocalıya ədalət” kampaniyasının əhəmiyyətini nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikasının 2014-cü il dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ehtiyat fondundan Azərbaycan Respublikasının Gənclər və İdman Nazirliyinə 1,0 (bir) milyon manat ayrılınsın.
2. Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyi bu Sərəncamın 1-ci hissəsində nəzərdə tutulan məbləğdə maliyyələşməni müəyyən olunmuş qaydada təmin etsin.
3. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 13 fevral 2014-cü il.

Rektor “Beş günlük rezident ol” layihəsinin qaliblərini qəbul edib

Fevralın 4-də ATU nun rektoru, millət vəkili, akademik Əhliman Əmiraslanov universitetin Tələbə Həmkarlar İttifaqı Komitəsinin «Gənclər Günü» ilə bağlı növbəti dəfə həyata keçirdiyi “Beş günlük rezident ol” layihəsinin qalibləri ilə görüşüb.

Layihəyə bağlı rektora məlumat verən universitetin

Həmkarlar İttifaqı Komitəsinin sədri, dosent Cahangir Qasimov məlumat verdi ki, layihədə iştirak edən tələbələrin əksəriyyəti III, IV və V kurslarda təhsil alanlardır. Layihəyə qoşulmaq üçün 153 nəfər müraciət etsə də, onlardan yalnız 50-nin savadına, biliyinə

və dünyagörüşünə görə üstünlük verildiyini bildirdi. O, həmin qalib tələbələrin universitetimizin 20 kafedrasında tibbin müxtəlif sahələri üzrə fevralın 5-dən 13-dək rezident həkim kimi fəaliyyət göstərəcəklərini dedi.

(davamı səh. 2-də)

G.GƏRAYBƏYLİ:
“Psixiatriya ağır sahə olduğundan burada təsadüfi adamlar işləyə bilməz”

səh. 4

İnsan anatomiyası kafedrasının elmi-pedaqoji fəaliyyəti

5

Bu sayımızda

S.Musayev:

«Ən müasir avadanlıqlarla təchiz olunan klinikada bəzi həkimlərin xəstələri müayinə üçün başqa klinikalara göndərməsi universitetimizin müsbət imicinə vurulan zərbədir»

səh. 3

ABŞ səfirliyinin nümayəndələri ATU-da olmuşlar

2

Uşaqlar arasında ürəyin anadangəlmə kiçik inkişaf anomaliyaları və onların erkən aşkarlanmasının əhəmiyyəti

səh. 6

«Demoqrafiya və Sağlamlıq» sorğusuna həsr olunmuş konfrans keçirilmişdir

7 fevral 2014-cü il tarixdə Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən «Demoqrafiya və Sağlamlıq sorğusu, 2011, Azərbaycan» mövzusunda həsr olunmuş konfrans keçirilmişdir.

Konfransın əsas məqsədi Azərbaycanda 2011-ci ildə aparılmış «Demoqrafiya və Sağlamlıq» sorğusunun (DSS-2011) yekun nəticələrini təqdim etmək idi.

Tədbirdə Səhiyyə nazirinin müavini E.Ağayev, nazirliyin digər məsul işçiləri, Milli Məclisin üzvləri, müvafiq dövlət, beynəlxalq və qeyri-hökumət təşkilatlarının, kütləvi informasiya vasitələrinin aidiyyəti nümayəndələri iştirak etmişdir.

«Demoqrafiya və Sağlamlıq» sorğusu «2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı» çərçivəsində 2011-ci ildə Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilmişdir. «Demoq-

rafiya və Sağlamlıq» sorğuların ölkədə vaxtaşırı keçirilməsi əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılması istiqamətində əldə olunmuş nailiyyətlərin davam etdirilməsi, yoxsulluq səviyyəsinin azaldılması, habelə bununla bağlı BMT-nin Minilliyin İnkişaf Məqsədlərindən irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün zəruri şərtlərdən biridir. Azərbaycanda ilk dəfə belə sorğu 2006-cı ildə Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən aparılmışdır.

DSS-2011 Azərbaycanda əhali, sağlamlıq və qidalanma üzrə mövcud vəziyyətin əsas göstəricilərini əks etdirir. Tədqiqatın nəticələri milli (şəhər və kənd) və iqtisadi rayonlar üzrə təqdim olunur. Sorğunun əhatə etdiyi 9 iqtisadi rayona Bakı, Abşeron, Gəncə-Qazax, Şəki-Zaqatala, Quba-Xaçmaz, Aran, Lənkəran, Yuxarı Qarabağ və Dağlıq Şirvan daxildir.

Sorğu 7041 ev təsərrüfatında, 15-49 yaşlı 9381 qadın arasında keçirilmişdir. Sorğu zamanı əldə edilmiş məlumatlar: ev təsərrüfatlarının xüsusiyyətləri; sosial-iqtisadi göstəricilər; antropometriya; təhsil; körpə və 5 yaşadək uşaq ölümü; ana və uşaqların sağlamlığı; gender münasibətləri və qadınların ailədə səlahiyyətləri; fərdilik, arzu olunan uşaqların sayı, ailə vəziyyəti; ailə planlaşdırılması; qidalanma; yetkinlik yaşına çatanların sağlamlığı; QİÇS, cinsi yolla yayılan xəstəliklər (bilik, münasibət və davranış). Sorğunun nəticələri bütün ölkə üçün representativ sayılır.

DSS-2011-in seçilmiş nəticələri:

Sorğuya əsasən öyrənilən son 5 il ərzində uşaq doğulmasında və bütün fərdilik əmsallarında həmin dövrdən əvvəlki illərlə müqayisədə artım müşahidə olunur.

2006-cı ildə keçirilmiş analoji sorğunun nəticələri ilə müqayisədə neonatal ölüm 21%, postneonatal ölüm 33%, körpə ölümü 25%, beş yaşadək ölüm isə 20% azalıb.

DSS-2006 ilə müqayisədə 15-49 yaşlı hər 1000 qadına düşən abortların sayı 28.5% azalıb.

15-49 yaşlı bütün qadınların 87.1%-i, evli qadınların isə 97.2%-i ən azı bir kontrasepsiya üsulu haqqında məlumatlıdır. Evli qadınların təxminən 14%-i müasir üsullardan, digər 41%-i isə çoxluğu təşkil edən ənənəvi üsullardan istifadə edirlər.

Səhiyyə Nazirliyi Mətbuat xidmətinin məlumatı

Əczaçılıq sahəsinin inkişafıyla bağlı görüş keçirilib

Azərbaycan Tibb Universitetinin rektoru Əhliman Əmiraslanov bu günlərdə Hacəttəpə Universitetindən olan qonaqları qəbul edib.

Görüş zamanı Hacəttəpə Universitetinin əczaçılıq fakültəsinin dekanı, professor Dr.Bülent Gümüşel universitetimizin rektoru Əhliman Əmiraslanova olan sayğısından söz açıb. Əczaçılığın Türkiyədə necə önəmli sahə olduğunu vurğulayan B.Gümüşel bildirib ki, Azərbaycanda da əczaçılığa böyük diqqət ayrılmalıdır: «Ötən il Türkiyədə əczaçılıqla bağlı protokol imzalanıb. Biz ATU-nun əczaçılıq fakültəsinin dekanı ilə bu işin üstünə düşmək istəyirik».

Ə.Əmiraslanov isə öz növbəsində ATU-nin maliyyə büdcəsindən bu il əczaçılıq fakültəsi üçün pul ayrıldığını deyib: «Bizə əsas olan uzman mübadiləsidir».

Qeyd edək ki, görüşdə həmçinin professor Dr. Belma Gümüşel, Uzm.Dr. Yeganə Özcan, ATU-nun əczaçılıq fakültəsinin dekanı, professor Tahir Süleymanov iştirak ediblər.

Görüşün sonunda qonaqlar Əhliman Əmiraslanova kitab hədiyyə ediblər.

ABŞ səfirliyinin nümayəndələri ATU-da olmuşlar

ABŞ-ın Azərbaycandakı səfirliyinin nümayəndələri Azərbaycan Tibb Universitetinin Beynəlxalq əlaqələr şöbəsində qonaq olublar. ABŞ səfirliyinin mədəniyyət və təhsil işləri üzrə müşaviri M.Kelly Cullum və səfirliyin ABŞ Ordusu Əlaqələr üzrə Koordinatoru Khalid K. Husseinlə görüş zamanı qonaqlara ATU-nun beynəlxalq əlaqələri, tələbələr üçün mübadilə proqramları haqqında məlumat verilib. Görüşdə ATU-nun Beynəlxalq Əlaqələr şöbəsinin müdiri Rəhimə Qabulova, Təhsil Nazirliyinin nümayəndəsi Tamilla Əliyeva, universitetin ümumi işlər üzrə prorektoru Natiq Xəlilov və mətbuat katibi Günel Aslanova, həmçinin tələbələr iştirak ediblər.

R.Qabulova ATU-nun Amerika təhsil müəssisələri ilə sıx əməkdaşlıq niyyətində olduğunu açıqlayıb: «Tibb Universiteti ilə Avropanın aparıcı təhsil müəssisələri arasında tələbə və müəllim mübadiləsi həyata keçirilir. Daha çox yuxarı kurs tələbələri xarici ölkələrdə təcrübə keçirlər».

Prorektor Natiq Xəlilov qonaqlara universitet, universitetin klinikaları və kafedraları haqqında qısa məlumat verib.

K.Cullum ABŞ səfirliyinin xətti ilə Azərbaycanda təhsil sahəsində müxtəlif istiqamətlərdə proqramların icra olunduğunu deyib. Onun sözlərinə görə, hazırda tibb təhsili sahəsində layihələr icra olunmasa da, digər qurumların yaratdığı imkanlardan yararlanmaq mümkündür. Cənab Cullum həmçinin azərbaycanlı tibb tələbələrinin Amerikaya səfərinin təşkilinə yardım göstərəcəyini də bildirib.

ATU-nun mətbuat xidməti

Rektor "Beş günlük rezident ol" layihəsinin qaliblərini qəbul edib

(əvvəli səh. 1-də)

Qalib tələbələri təbrik edən akademik Ə.Əmiraslanov belə proqramların əhəmiyyətini qeyd edərək bu layihənin universitetimizdə ikinci dəfə keçirildiyini və artıq ətrafına xeyli tələbəni topladığını söylədi. **Sözünə davam edən rektor vurğuladı ki, rezidentura proqramı tələbələr üçün çox önəmlidir: "Biz rezident deyəndə onları həkim kimi nəzərdə tuturuq. Rezident gərək gecə-gündüz xəstənin yanında olsun, həkimlik vərdişlərinə layiqincə yiyələnə bilsin. Odur ki, belə layihələr tələbələrin gələcəkdə həkimlik fəaliyyətlərinə hazırlanması üçün bir əsas olmalıdır".**

Bu sistemin əhəmiyyətindən danışan rektor bu sistemə keçidin heç də asan olmadığını vurğulamışdır: **"Əvvəllər rezidenturanın özü bizim üçün bir xəyal idi və çalışırdıq ki, Azərbaycanda rezidentura sistemində keçilsin. Mane olan əsas səbəblərdən biri "Təhsil qanunu"nda rezidenturanın nəzərdə tutulmaması idi. Yeni "Təhsil qanunu" qəbul olunandan sonra rezidentura sistemində keçdik. Ənənəvi internatura sistemi özünü doğrultmadı. Şübhəsiz ki, bir il ərzində**

yaxşı mütəxəssis hazırlaya bilməzdik. Bu, tibb sahəsində yüksək ixtisaslı mütəxəssis hazırlamaq üçün bütün dünyanın, Amerikanın, Avropanın qəbul elədiyi bir yoldur".

Görüş zamanı digər məsələlərə də toxunuldu. Tələbələrlə səmimi söhbət edən rektor klassik imtahanla yeni virtual test imtahanlarının fərqli cəhətlərindən də bəhs etdi və hər iki imtahan növünə tələbələrin də münasibətini dinlədi. Yeni sistemin daha şəffaf və ədalətli olduğunu bildiren tələbələri rektor da dəstəklədiyini bir daha bəyan etdi.

Rezidentlərdə elmi vərdişlər aşılamağın vacibliyinə toxunan universitetin tədris işləri üzrə prorektoru, professor Sabir Əliyev hər bir rezidentin gələcəkdə aparıcı mütəxəssis, alim kimi yetişəcəyinə inamını ifadə etdi. O, rezidentura haqqında əsasnamədə də elmi-tədqiqat işləri ilə məşğul olmağa heç bir məhdudiyyətin qoyulmadığını dedi. Başlıca məqsədin isə bu istiqamətdə rezidentlərin qabiliyyətini üzə çıxarmaqdan ibarət olduğunu söylədi.

Tədbirin sonunda qalib tələbələrə adları yazılmış yaxalıqlar təqdim olundu.

Fevralın 13-də Tədris Terapevtik Klinikasının Tibbi Şurasının genişləndirilmiş toplantısı oldu. Tibbi personalın qatıldığı toplantını klinikanın direktoru, professor Surxay Musayev açaraq gündəlikdə duran məsələləri diqqətə çatdırdı.

“Klinikanın 2013-cü ildə müalicə-diaqnostik fəaliyyətinin yekunları haqqında” klinikanın baş həkimi, dosent Ramin Bayramlı geniş hesabat məruzəsi ilə çıxış etdi. İlk növbədə klinikada yaradılan şəraitə, əməkdaşlara göstərilən qayğıya görə ölkə və

teşkilatı üçün setlər alınmışdır.

İl ərzində görülən digər işlər, konfrans, konqres və simpoziumların keçirilməsi barədə də toplantı iştirakçılarına məlumat verən R. Bayramlı bildirdi ki, xəstələrin müasir protokol və qaydalar əsasında müayinə və müalicəsinin təşkili, yeni protokolların

Tələbə əslində xəstə görməli, praktiki vərdişlərə yiyələnməlidir. Mühazirə dərsləri 20 faizdən yuxarı deyil. Bu nöqtəyi-nəzərdən müalicə işlərinin önə çıxması təbiidir, çünki tədrisin canı müalicə işi ilə bağlıdır. Reanimasiya və intensiv terapiya şöbəsinə yeni kadrların cəlb edilməsini müsbət hal kimi dəyərləndirən professor klinikada konsiliuamların genişləndirilməsini və ölüm hadisələrinin ətraflı şəkildə müzakirəsini də zəruri saydı.

Universitetin elmi işlər üzrə prorektor, professor Sabir Əliyev İsfəndiyar

ları çox primitiv tertib olunub. Eyni test sualında iki cavab ayrı-ayrı sahələrdə yerləşdirilir, tələbə qiymət ala bilmir.

Kənar bazalarda yerləşən kafedrlardan fərqli olaraq Tədris Terapevtik Klinikada rezidentlərlə iş yüksək səviyyədə təşkil olunubdur. Rezident rəhbərinin ən azı 8 il iş təcrübəsi olmalıdır. Kafedra müdirləri bu məsələləri diqqətdə saxlamalıdır.

S. Əliyev vurğuladı ki, əgər Avropa təhsil sistemində inteqrasiyadan danışırıqsa, aparılan mühazirələrin, məşğələ dərslərinin qaydalarını dəyişməli,

Tibbi Şuranın genişləndirilmiş toplantısında

S. Musayev:

«Ən müasir avadanlıqlarla təchiz olunan klinikada bəzi həkimlərin xəstələri müayinə üçün başqa klinikalara göndərməsi universitetimizin müsbət imicinə vurulan zərbədir»

müəllimin sözüne qüvvət verərək tədris prosesinin önə çəkilməsinin vacibliyini xüsusi qabartdı: “Mən 3-cü ildir ki, klinika haqqında hesabatı dinləyirəm, ümumilikdə təəssüratım

dünyada baş verən yeniliklərin gecikmədən ölkəyə gətirilməsinə nail olmalıyıq.

Sonra Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Analitik Ekspertiza Mərkəzinin baş mütəxəssisi Gülnarə Daşdəmirova tibbi istifadəsinə icazə verilmiş dərman vasitələrinin əlavə təsirlərinə nəzarət üzrə təlimat haqqında toplantı iştirakçılarına ətraflı məlumat verdi.

Klinikanın direktoru, professor Surxay Musayev çıxışlarda səslənən fikirləri münasibətini açıqlamaqla bəzi suallara da aydınlıq gətirdi. O, mərkəzi laboratoriyada və rentgen şöbəsində xəstələrin növbəsini nizamlamaq üçün monitorların quraşdırıldığını, yaxın gələcəkdə qan bankının yaradılacağını və sümük iliyi transplantasiyasına hazırlıq işlərinin aparıldığını toplantı iştirakçılarına nəzərinə çatdırdı. Ən müasir avadanlıqlarla təchiz olunan klinikada

universitet rəhbərliyinə təşəkkürünü bildiren baş həkim əsas diqqəti 2012-ci ilə müqayisədə qazanan uğurlara yönəltdi. O, hesabatını əsasən statistik rəqəmlər üzərində quraraq paralellər apardı, göstəricilərin nəzərə çarpanacaq dərəcədə yüksəldiyini slaydlar vasitəsilə nümayiş etdirdi. Klinikada terapevtik yönümlü 6, pediatrik yönümlü 3 və nevrologiya, reanimasiya, efferent terapiya şöbələrinin, yeni yaradılmış Ürək Damar Mərkəzinin fəaliyyət göstərdiyini dedi. Bildirdi ki, 240 nəfər kafedra əməkdaşının, 200 nəfər isə klinika əməkdaşının çalışdığı klinikada hesabat ilində 83 xəstəyə 487 hemodializ, 71 xəstəyə 237 seans sentrofuqa plazmaferezi, 41 xəstəyə isə 76 membran plazmaferezi xidməti göstərilməmişdir. Ürək Damar Mərkəzində müalicə alanların sayı 578 nəfər olmuşdur. Stasionar şəraitdə 4322 xəstə müalicə almışdır ki, bu da 2012-ci ildəki xəstələrin sayından 118 nəfər, yəni 25,8 faiz çoxdur. Ambulator müalicə alanların sayı 27 457 nəfərə çatmış, artım göstəricisi 3 604 nəfər (13%) olmuşdur.

Nevroloq, terapevt, pediatr, kardioloq, mikrobioloq, nefroloq, radioloq, revmatoloq, reanimatoloq və qastroenteroloq ixtisasları üzrə klinikada hazırlıq keçən həkim-rezidentlərin fəaliyyətləri üçün də hər cür şərait yaradıldığını vurğulayan R. Bayramlı daha çox 2013-cü ildə reallaşan yeniliklər üzərində dayandı. Qeyd etdi ki, artıq klinikada 24 saatlıq iş rejiminə keçilmişdir.

Ürək Damar Mərkəzində, reanimasiya və intensiv terapiya şöbəsində maddi-texniki bazanın xüsusilə gücləndirildiyini söyləyən baş həkim bildirdi ki, yataq yarası profilaktikası üçün havalı yataqlar, dərin venaların trombozunun qarşısını almaq üçün kompressiya cihazı, uzun müddətli qidalanma üçün cihaz və setlər, invaziv proseduralar üçün steril materiallar, xəstə transportu üçün təcili yardım çantası və oksigen balonu, təcili yardım üçün hərəkətli tumbalar, xəstə başında duracaq masalar, hipotermik xəstələrin isidilməsi üçün isidici cihaz, arteriyadaxili monitorizasiyanın

Fotolar Cənnətali Çingizindir

hazırlanması, həkimlərin nəzəri və təcrübə biliklərinin artırılması, ixtisaslaşması, rezidentlərin xaricə rotasiyaya göndərilməsi, təcrübə kursları və tibb bacılarının peşekarlıqlarının artırılması 2014-cü ildə başlıca hədəfimiz olacaq.

Toplantıda çıxış edən pediatriya fakültəsinin daxili xəstəliklər kafedrasının müdiri, professor Əlihüseyn Hidayetov bütün sahələrdə aparılan yeniliklərdən danışaraq klinikada görülən işlərin fərhəndirici olduğunu qeyd etdi. Səhiyyə bazarında insafsızcasına şişirdilmiş reklamların baş alıb getdiyi bir vaxtda hay-küysüz, sakitcə bu qədər nailiyyətin əldə olunmasından qürur duyduqlarını, gələcəkdə daha böyük uğurların qazanılacağına inandıqlarını söylədi.

Şüa-diaqnostika şöbəsinin müdiri Aydın Əliyev Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin “İşləmək istəyən iş axtarır, işləmək istəməyən bəhanə” deyimini xatırladaraq bu şəraitdə inkişaf etməyən insanın problemi özündə axtarmalı olduğunu dedi.

I daxili xəstəliklər və reanimatologiya kafedrasının müdiri, professor İsfəndiyar İsmayılov isə öz çıxışında bildirdi ki, vaxtilə müəllimlərimiz də bizə deyirdilər ki, klinik xəstəxanalarda birinci tədris, ikinci elm, sonra müalicə işləri və digər işlər gəlir. İndi IV kursda daxili xəstəliklərdə 105 saatdan 20 saatı mühazirə dərsləri, qalan 85 saati isə fərdi məşğələlərdir.

müsbətdir. Ancaq o demək deyil ki, hər şey qaydasındadır. Tədris prosesinin aparılmasında ciddi çatışmazlıqlar da mövcuddur. Xüsusən kliniki kafedrlarda Boloniya prosesinin tələbləri kifayət qədər yerinə yetirilmir. İmtahan zamanı apellyasiyaya gələn dosentlərin əksəriyyəti bu məsələyə hazır deyil. Hətta adi qiymətləndirməni bilmir, cari mənimsemənin nə qədər olması, bacarıqlara görə balların necə qiymətləndirilməsi, dərslər buraxmaya görə hansı balların çıxılmasına aid elementar sualları cavablandırmaqda çətinlik çəkirlər. Bütün bunlara görə ilk növbədə kafedra müdirləri məsuliyyət daşıyırlar. Testlərin imtahan vaxtı yoxlanışına baxanda görə ki, test sual-

bəzi həkimlərin müayinə üçün xəstələri başqa klinikalara göndərməsini universitetimizin müsbət imicinə vurulan zərbə kimi qiymətləndirərək belə hallara qarşı sərt tədbirlər görülməyini vurğuladı.

Sonda bir daha qonaqlara, Səhiyyə Nazirliyinin Analitik Ekspertiza Mərkəzinin direktor müavini Pərvanə xanım Şəfiyevaya təşəkkürünü çatdıran Surxay Musayev universitetimizin rektor, akademik Əhliman Əmiraslanovun xüsusi diqqət və qayğısını daim öz üzərlərində hiss edən klinika əməkdaşlarının bundan sonra da bütün potensiallarını ortaya qoyacaqlarına əminliyini bildirdi.

Arif MƏMMƏDLİ

Müsahibə

müşahidə olunur. Buna səbəb nədir?

- Buna səbəb sosial faktorlar, informasiyanın həddən artıq çoxluğu, vaxt məhdudiyyəti, daim tələskənlik, istirahətə düzgün riayət etməmək, təbii fəlakətlər, müharibələr və s. Bunlar hamısı stres faktorlarının artmasına səbəb olur.

Adi bir misal çəkim:

sının və Litva hökumətinin Azərbaycanlı səfirliyinin dəstəyi ilə ikillik bir layihə başa çatıb. Bu layihədə bizim kafedranın da payı olub. Məqsəd isə Bakıda və Azərbaycanın digər 6 rayonunda psixiatriya sahəsində xidmətlərə uzunmüddətli xəstələrin qohumlarını cəlb etmək və aparılan müalicənin daha da effektiv olmasını təmin etmək idi. Bunun üçün 6 rayonun xəstəxanasında xüsusi kabinet yaradıldı və xəstələrin qohumlarının baxış-

G.GƏRAYBƏYLİ:

"Psixiatriya ağır sahə olduğundan burada təsadüfi adamlar işləyə bilməz"

məsələn, gecə yuxusunun insan psixikasında çox önəmli əhəmiyyəti var. Vaxt var idi ki, gecələr küçədə avtomobil olmazdı. Gecələr yatar, səhər tezdən dincəlməmiş şəkildə oyanardın. İndi gecə avtomobillərin sayı yollarda çoxalıb. Verilmiş siqnallar və səs istər- istəməz insanların normal istirahətinə mənfi təsir göstərir, stresin yaranmasına səbəb olur.

- **Avropa ölkələrində xəstəxanalarda çarpayı fondu azaldılır, xəstələrin stasionar şəraitdə deyil, ambulator şəraitdə müalicəsinə və ya alternativ formalara üstünlük verilir. Bizdə də gələcəkdə bu tipli addımların atılması gözlənilirmi?**

- Doğrudur, Avropa xəstəxanalarında çarpayı fondu azaldılaraq stasionar müalicədən qeyri-stasionar formalara keçilib. Biz də artıq o tendensiyaya doğru gedirik. Son bir ildir Bakıda ilk dəfə olaraq Psixi Sağlamlıq Mərkəzi açılıb. Hazırda özəl fəaliyyət göstərir. Ölkədə yeganə müəssisədir ki, burada təkcə psixiatrlar deyil, kliniki psixoloqlar, sosial işçilər də fəaliyyət göstərir. Bu müəssisədə reabilitasiya və krizis şöbələri də yaradılıb. 24 saat ərzində "Qaynar xətt" fəaliyyət göstərir. Qadınlar üçün xörəkbişirmə dərnəkləri və ağırçəkililər üçün idman otağı da təşkil olunub. Fikrimiz var ki, bu tipli mərkəzləri respublikanın böyük şəhərlərində də təşkil edək. 3 saylı Respublika Şəhər Xəstəxanasında da 24 çarpayılıq psixosomatik şöbə açılıb. Avropada psixiatriya şöbəsi ümumi profilli xəstəxanaların tərkibində fəaliyyət göstərir. Bu cür şəraitin olması isə xəstələrin cəmiyyətdə stigmatizasiya (mənası, "ləkələnmə" deməkdir-red) olunmasının qarşısını əngəlləyir. Onlar rahat şəraitdə psixiatrlara müraciət edir, vaxtında müalicə oluna bilirlər. Hazırda "Maşağa xəstəxanası" deyiləndə cəmiyyətdə sanki bir qorxu hissi yaranır. Amma gedib oradakı şəraitlə yaxından tanış olsanız, ölkədə 2-ci belə bir xəstəxananın olmadığını şahidi olarsınız.

- **Bəs xəstələrin qohumları ilə işləyən hər hansı bir qurum da fəaliyyət göstərirmi?**

- Heç bir ay olmaz Avropa Şura-

ları öyrənilirdi. Bu isə psixi xəstələrin cəmiyyətə reabilitasiyasına müsbət təsir göstərən amillərdəndir.

- **ÜST intihar edənlərin çox az qisminin psixi problemlə bağlı olduğunu qonaqınız belə xoşagəlməz halların baş verməsinin səbəbini nə ilə izah edərdiniz?**

- Sovet dövründə özünə qəsd edən hər bir adam psixi xəstə hesab olunurdu. ÜST-ün verdiyi məlumata görə, cəmi 15 faiz insanlar psixi xəstəlikdən ciddi əziyyət çəkənlərdir. İntihar edənlərin əksəriyyətini tənhəliq qorxudur. Kritik vəziyyət və düyün hər bir kəsdə yarana bilər. Bu vəziyyətə çatmış şəxs əgər tək deyilsə, dərdini kiminsə bölüşə bilirsə, o, intihar etməyə bilər. Hətta intihar haqqında fikri olarsa belə. Şükür ki, biz intihar hallarına görə dünyda sonuncu yerləri bölüşürük. Amma belə halların qarşısının alınmasında məktəbdə psixoloqların, pedaqoqların, hüquqşünasların, digər ixtisaslı həkimlərin və din xadimlərinin də rolu olmalıdır.

- **Rəhbərlik etdiyiniz kafedrada pedaqoji kadr hazırlığı hansı səviyyədədir?**

- Psixiatriya, psixi sağlamlıq sahəsində kadr hazırlığı problemlərdən biridir. Psixiatriya ağır sahə olduğundan hər kəs burada işləyə bilməz. Psixiatriya sahəsi təsadüfi adamların yeri deyil. Çünki psixiatriyanı sevməyənlər bu sahədə həqiqi mənada işləyə bilməz. Ona görə də bu sahəyə elə də tələbə axını olmayıb. Bunun da nəticəsində Bakıda bir çox psixiatriya xəstəxanalarında hazırda boş həkim yerləri var. Təsəvvür edin, birinci il rezidentura səviyyəsində psixiatriyaya cəmi bir nəfər sənəd veribsə, indi bu göstəricini normal hesab etmək olar. Artıq 12 nəfər sənəd verib, onlardan 2-si psixiatr olmaq istəmədiyi üçün uzaqlaşdırılıb. Bu problem hörmətli rektorumuzun iştirakı ilə olan iclasda da səsləndirilib. Biz Səhiyyə Nazirliyinin rəhbərliyi qarşısında məsələ qaldırmaq istəyirik ki, psixiatriya üçün rezidentura müddəti uzadılsın. Bizdə bu müddət iki il, Avropa ölkələrində isə ən azı 3 ildir.

Qabil ABDULLAYEV

Dərman bitkiləri

ZEYTUN

○ Zeytun yağı-olein, linol, palmitin və stearin turşularının qliseridlərindən ibarət sarımtıl rəngli, duru, zəif xarakterli və xoş yağlılıq tamına malik yağdır. Tibbi, yeyinti və texniki zeytun yağlarına ayrılır. Tibbi zeytun yağı əsasən trioleindən ibarət, rəngsiz və şəffaf yağdır. Onun turşuluq ədədi 2-yə yaxın, yod ədədi isə 75-88-dir. Zeytun yağının texniki sortu sabunbişirmə sənayesində istifadə olunur. Yeyinti zeytun yağı isə orqanizm üçün çox faydalı olan qiymətli ərzaq məhsuludur.

Əsas təsiri. Yağı ödqovucu. Yarpağı hipotenziv və antiaritmik.

Son zamanlar zeytun yarpaqlarından oleuropein maddəsi alınmış və farmakoloji cəhətdən öyrənilmişdir. Heyvanlar üzərində aparılan təcrübələrdən məlum olmuşdur ki, oleuropein qan təzyiqini əhəmiyyətli dərəcədə aşağı salır. Onun hipotenziv təsir etmə müddəti beş saata qədər davam edir. Bundan əlavə oleuropein ürəyin tac damarlarını genişləndirir, ürəkdeki aritmiyanı götürür (V.Petkov, 1988).

Belə hesab olunur ki, zeytun yarpaqlarından alınmış dəmləmə və spirtli duru ekstrakt ürək-damar sistemi xəstəliklərinin müalicəsində istifadə oluna bilər.

Zeytun yağı yaxşı ödqovucu maddə olmaqla yanaşı, həm də zəif işlədici təsire malikdir. Mədə-bağırsaq xəstəliklərində yaxşı effekt göstərir. Öd daşlarının orqanizmdən kənar edilməsinə səbəb olur. Kamfora, cinsiyyət hormonları, onların analoqlarının və digər inyeksiya məhsullarının hazırlanmasında çox gözəl həlledicidir.

Almaniyada zeytun yarpaqlarından alınan "Olivysat" adlanan standartlaşdırılmış ekstrakt buraxılır. O, hipotenziv maddə kimi, qan təzyiqi yüksək olanlara (gündə 3 dəfə, hər dəfə 40 damcı) məsləhət görülür.

Fransada Avropa zeytununun yarpaq tumurcuqlarından alınmış spirtli cövhər hipertoniya, ateroskleroz və piy mübadiləsi pozğunluğuna qarşı istifadə olunur.

Rus xalq təbabətində zeytun yağından ödqovucu, öd daşları xaric etmək, həzmi yaxşılaşdırmaq, habelə yüngül işlətmə məqsədilə istifadə edilir.

Əbu Əli İbn Sina duza qoyulmuş zeytunun mədəni möhkəmləndirdiyini, iştahı artırdığını, zeytun yağının herpes və qızılyel xəstəliklərində, oturaq sinirinin iltihabında faydalı olduğunu qeyd etmişdir.

İstifadə qaydası. Zeytunun qurudulmuş yarpaqlarından 10,0/200,0 nisbətində hazırlanmış isti sulu çıxarışdan hipotenziv, aritmiyanı götürən və tac damarları genişləndirən maddə kimi istifadə edilir. Alınmış çıxarışdan gündə üç dəfə, hər dəfə 1/3 hissəsi qəbul edilir. Bu məqsədlə onun öksəotu və digər bitkilərlə qarışığından da istifadə edilir.

Mədənin və qaraciyərin fəaliyyətini yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə yemək zamanı və ya ondan sonra zeytun meyvələrindən hazırlanmış konservlərdən istifadə etmək məsləhət görülür.

Xalq təbabəti mənbələrində öd daşlarının orqanizmdən kənar edilməsi üçün zeytun yağından istifadənin müxtəlif qaydaları göstərilir. Onlardan bir neçəsini təqdim edirik:

I. Güclü öd ifrazına nail olmaq və öd daşlarını orqanizmdən xaric etmək üçün, bir neçə gün səhər-səhər acqarına hər dəfə 60 ml zeytun yağı qəbul edilir. Bu zaman ürəkbulanma və qusmanın qarşısını almaq üçün, yağı qəbul edən kimi üstündən qreyfrut şirəsi içilir.

II. Öd daşlarının orqanizmdən kənar edilməsi məqsədi ilə zeytun yağının miqdarı tədricən artırılır. Bunun üçün yeməkdən 30 dəqiqə əvvəl zeytun yağı içilir. Yağın miqdarı yarım çay qaşığından başlanır və 15-20 gün ərzində tədricən artırılmaqla bir stəkana (200 ml) çatdırılır.

III. Başqa bir reseptə görə öd daşlarını orqanizmdən kənar etmək üçün 24 saat ac qalmaq (bu müddətdə yalnız su içmək olar), sonra bağırsaqları imalə etməklə təmizləmək məsləhət görülür. İmalədən bir saat sonra bir stəkan zeytun yağı, onun üstündən isə bir stəkan qreyfrut şirəsi içib uzanmaq lazımdır. Qusma hissi əmələ gələrsə limon sormaq olar (su içmək olmaz). Yağı içəndən 15 dəqiqə sonra işlədici qəbul edilir. Aclığı davam etdirməklə, yuxarıdakı prosedura beş gün təkrar edilir.

Mənbə: N.Əliyev. «Azərbaycanın dərman bitkiləri və fitoterpiya»

Kafedranın 95 illiyi qarşısında

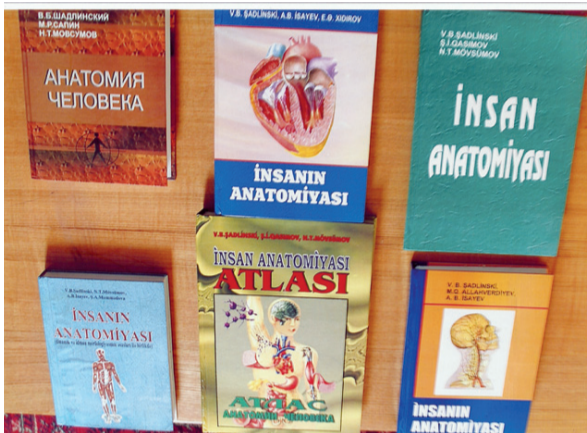
Azərbaycan Tibb Universitetinin insan anatomiyası kafedrasında hazırda 33 nəfər professor-müəllim heyəti, 2 nəfər baş laborant, 1 nəfər muzey müdiri, 16 nəfər texniki işçi fəaliyyət göstərir. Kafedranın professor-müəllim heyəti tərkibində 8 nəfər elmlər doktoru, 19 nəfər tibb üzrə fəlsəfə doktoru vardır. Kafedraya 1995-ci ildən indiyədək Rusiya Tibb Elmləri Akademiyasının akademiki, əməkdar elm xadimi, tibb elmləri doktoru, professor Şadlinski Vaqif Bilas oğlu rəhbərlik edir.

5-i İmpakt faktorlu jurnallarda nəşr olunub.

Bu illər ərzində kafedrada beynəlxalq iştiraklı 9 elmi-praktik konfrans keçirilmişdir. Əməkdar elm xadimi, professor K.Balakişiyevin, əməkdar ali məktəb işçisi, professor G.Hacıyevin, əməkdar elm xadimi, professor M.Abdullayevin, əməkdar elm xadimi, professor R.Əsgərovun yubileylərinə, həmçinin ATU-nun insan anatomiyası kafedrasının yaradılmasının 80 və 90 illik yubileylərinə həsr olunmuş konfransın materialları toplu şəkildə çap olunmuşdur. Pro-

san anatomiyası fənninin tədrisini elmi texnologiyalar üzərində qurmadan müvəffəqiyyətə nail olmaq mümkün deyildir. İndi dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin ali məktəblərinin tibb fakültələrinin insan anatomiyası kafedrasında klassik meyit preparatlarından istifadə etməklə yanaşı, müasir aparatlardan istifadə etməklə insan bədəni quruluşunun canlı insan üzərində öyrənilməsinə prioritetlik verilir. Kafedranın əməkdaşları kredit sistemi ilə aparılan tədrisin test üsulu ilə yerinə yetirilməsini daha da mükəmməlləşdirmək

İnsan anatomiyası kafedrasının elmi-pedaqoji fəaliyyəti

1995-2013-cü illərdə kafedrada 8 doktorluq, 19 tibb üzrə fəlsəfə doktorluğu dissertasiyası hazırlanıb.

Kafedranın yerinə yetirilən elmi-tədqiqat işlərinin əsas istiqamətini postnatal ontogenezdə insanda və eksperimentdə borulu daxili orqanların divarlarında olan kiçik ekzokrin vəzilərinin və onların əhatəsində yerləşmiş limfoid törəmələrinin, bir sıra endokrin vəzilərinin struktur elementlərinin makro-mikroskopik və mikroskopik anatomiyasının yaş, cinsi və fərdi xüsusiyyətləri, onların morfogenesinin qanunauyğunluqları, periferik sinirlərin mieloarxitektonikası, makro-mikroskopik və topoqrafik anatomiyası, antropoloji tədqiqatlar, həmçinin, müxtəlif rejimli fiziki yük zamanı skelet və ürək əzələləri toxumalarında baş verən morfo-funksional dəyişikliklərin müqayisəli cəhətdən qiymətləndirilməsi təşkil edir və bununla yanaşı kafedrada süd vəzilərinin normada və bəzi patoloji proseslər zamanı vaskulyarizasiya və angioarxitektonikasının xüsusiyyətləri mövzusunda iş aparılır.

Kafedra əməkdaşlarının yerinə yetirdikləri elmi-tədqiqat işlərinin nəticələri morfoloji və kliniki kafedralarda səhiyyə praktikasına tətbiq edilir.

1995-2013-cü illərdə kafedra əməkdaşları tərəfindən 700-ə yaxın elmi iş, o cümlədən 3 dildə (Azərbaycan, rus, latın) "Anatomik atlas" (V.B.Şadlinski, N.T.Mövsumov, Ş.İ.Qasimov, 1998), Azərbaycan, latın, rus və ingilis dillərində "Anatomik terminologiya", kitabı (V.B.Şadlinskinin redaktorluğu ilə), "İnsan anatomiyası kafedrası – 1919-2009" adlı monoqrafiya (V.B.Şadlinski, M.Q.Allahverdiyev, N.T.Mövsumov, Ş.İ.Qasimov, G.A.Hüseynova), "Anatomiya təsviri sənətdə və poeziyada" kitabı (V.B.Şadlinski, S.Əmirova) – bu kitab Moskvada keçirilən müsabiqədə III dərəcəli diploma layiq görülmüş, "Anatomiya müzeyinin dünəni, bu günü, sabahı" (V.B.Şadlinski, R.Ə.Əsgərov, M.Q.Allahverdiyev, G.A.Hüseynova) – Azərbaycan və rus dillərində və s. kitab və monoqrafiyalar çap olunmuşdur. 345 elmi iş son 6 ildə çap olunmuşdur ki, onlardan da 209-u respublikamızda (71-i məqalə, 99-u tezis, 8-i monoqrafiya, 41-i dərslik və dərs vəsaitləridir), 126-sı xarici mətbuatda (49-u məqalə, 77-si tezis) dərs olunmuşdur. V.B.Şadlinskinin müəllifliyi ilə ABŞ-da çap olunmuş işlərdən

professor G.Hacıyevin yubileyinə həsr olunmuş topluda, kafedranın tarixində ilk dəfə olaraq, Tələbə Elmi Cəmiyyətinin elmi konfranslarında çıxış edən tələbələrin hazırladıqları elmi-tədqiqat işlərinin nəticələrinə aid materiallar çap olunmuşdur. Son 2 ildə insan anatomiyası kafedrası əməkdaşları respublikanın burun-boğaz-qulaq xəstəlikləri kafedrasının mütəxəssisləri ilə birgə 2 beynəlxalq iştiraklı "Gicgah sümüyünün disseksiyası", ikincisi isə "Burunətrafi ciblərin disseksiyası" mövzusunda həsr edilmiş elmi konfrans keçirmişdir.

Uzun illərdən bəridir ki, kafedrada Tələbə Elmi Cəmiyyəti fəaliyyət göstərir. Son 5 ildə kafedrada elmi-tədqiqat işi aparən tələbələr 35 mürəzə ilə kafedranın, fakültənin, eləcə də ATU-nun hər ilin may ayında keçirilən Tələbə Elmi Cəmiyyətinin elmi konfranslarında çıxışlar etmişlər. Ümumilikdə, 14 nəfər tələbə diploma, 21 nəfər sertifikatla layiq görülmüşdür. Diploma layiq görülən tələbələrdən bir neçəsi hazırda Türkiyə Universitetlərinin tibb fakültəsində təhsillərini davam etdirirlər. Bundan əlavə kafedranın müəllimlərindən 5 nəfər rektorun imzaladığı xüsusi diploma layiq görülmüşdür.

Kafedranın müdiri, a.e.x., professor V.Şadlinski Beynəlxalq Morfoloqlar Assosiasiyası Rəyasət Heyətinin, Beynəlxalq Patoloqlar Assosiasiyasının, Sankt-Peterburqada "Morfolojiya", Voronejdə "Anatomiya və histopatologiya", Tbilisidə "Eksperimental və kliniki təbabət" jurnallarının və Kutaisidə çap olunan "Elmi-praktik Tibb Jurnalı"nın redaksiya heyətinin üzvü, kafedranın professoru N.Mövsumov isə Beynəlxalq Morfolojiya Assosiasiyası Koordinasiya Şurasının üzvüdür.

Kafedra əməkdaşlarının böyük əksəriyyəti Amerika Birləşmiş Ştatlarında, Türkiyə Cümhuriyyətində, Almaniyada, İsraildə, Çində, Kanadada, Rusiya Federasiyasında, Belarusda, Ukraynada, Özbəkistanda, Gürcüstanda və digər xarici ölkələrdə keçirilən elmi konfrans və konqreslərdə, simpoziumlarda elmi məruzələrlə çıxışlar edib, məqalə və tezislər çap etdiriblər.

Kafedra əməkdaşlarının elmi-tədqiqat işlərinin nəticələri kafedrada fənn üzrə tibb təhsilinin tədrisinin optimallaşdırılmasına, yeni texnologiyaların vaxtında və münasib yerdə tətbiqinə əlverişli şərait yaradır. Tədris elmə, elm də tədrisə xidmət edir. Hazırda in-

üçün var gücü ilə çalışır. Anatomiyanı canlı insan üzərində öyrənmək məqsədilə ultrasəs müayinəsi üsullarından, kompyuter tomoqrafiyasından, rəqəmsal rentgen aparatından istifadənin təşkili üçün axtarışlar aparılır. Kafedra əməkdaşları Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun imkanlarından yararlanmaq, canlı insan orqanizminin rəqəmsal rentgen aparatı ilə öyrənmək məqsədilə qrant müsabiqəsində iştiraklarını lazım biliblər və buna nail olacaqlarına əmindirlər, çünki bu, xalqımıza, millətimizə, onların övladlarına lazımdır. Elmi innovasiyaların tədrisə tətbiqinə kafedrada həmişə üstünlük verilib, bu gün də insan anatomiyası kafedrası bu əqidədədir. Dövlətin göstərdiyi qayğıdan bəhrələnərək, hər şeyi xalq üçün, xalqın rifahı naminə etməyə çalışır. Elmi-tədqiqat işləri də bu yönümdə davam etdirilir.

Kafedrada səhiyyə nazirinin əmri ilə ölkəmizin tibb kollecləri müəllimlərinin insan anatomiyası fənni üzrə ixtisasartırma kursu keçmələri üçün kurs yaradılmışdı. Hər tədris ilinin payız və yaz semestrlərində 6-8 nəfər anatomiya müəllimi kafedrada 2 aylıq kurs keçir, fənnin tədrisinin və elmi-tədqiqat işlərinin təşkili, muzey preparatlarının hazırlanması, yeni texnologiyaların elmə və tədrisə tətbiqi mexanizmi ilə tanış olurlar.

Kafedranın kompyuterləşdirilmiş otaqlarında dərslər təqvim-mövzu planına uyğun olaraq elektron variantı sistemi ilə aparılır, animasiyalardan istifadə edilir. Mühazirələr notebuklar, elektron variantı sistemləri, monitorlarla, mövzular üzrə 19 animasiya diskisi ilə təchiz edilmişdir.

Kafedra əməkdaşları ATU-nun tarixində ilk olaraq tədrisdə test üsulunun tətbiqini, Azərbaycan, rus və ingilis dillərində test kitabları çap etdirərək, tələbələrin kredit sisteminin tələblərinə uyğun dərs vəsaitləri ilə təmin olunmalarını həyata keçirmişlər. ATU-nun tələbələr və rezidentləri üçün Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyasının test bankına tələb olunan qədər test sualları hazırlanıb salınmışdır ki, bütün bunlar da elmi əsaslar üzrə yerinə yetirilmişdir.

Vaqif ŞADLINSKI,
Kafedranın müdiri, əməkdar elm xadimi, professor

İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzi uğurla fəaliyyət göstərir

◆ İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzi öz kadr ehtiyatları ilə unikal bir səhiyyə təşkilatıdır. Mərkəzdə tibb işçiləri ilə yanaşı digər ixtisaslı mütəxəssislərin, o cümlədən hüquqşünas, iqtisadçı, memar, ekoloq, mühəndis, psixoloq, səhiyyə kommunikatoru, sosioloq və jurnalistlərin də fəaliyyət göstərməsi ictimai səhiyyə anlayışına müasir yanaşma ilə səsleşir. Belə çoxixtisaslı heyətin yaradılması, şübhəsiz, ictimai səhiyyə sahəsində layihələrin həyata keçirilməsi üçün əlverişli şərait yaradır.

Son illər Azərbaycanda həyata keçirilən sosial-iqtisadi siyasət nəticəsində müşahidə olunan uğurlu inkişaf həyatımızın hər bir sahəsini əhatə edir. Bu inkişaf əhalinin sağlamlığının qorunması kimi vacib bir sahədən - səhiyyədən də yan keçməyib. Səhiyyəyə diqqət və qayğının artırılması Azərbaycanın səhiyyə sistemini dövrə ayaqlaşan, global dəyişikliklərə cavab verən və tərəqqi edən bir sahəyə çevirməkdir. Səhiyyədə bir çox istiqamətlər üzrə islahatlar aparılır, səhiyyə infrastrukturunun təkmilləşdirilməsinə irihəcmli investisiyalar qoyulur, genişmiqyaslı işlər görülür. İslahatların səmərəliliyinin artırılması və ümumiyyətlə ictimai səhiyyənin müvəffəqiyyətli təşkili üçün mükəmməl elmi-nəzəri bazanın mövcud olması zəruri şərtlərdən biridir. Buna görə də 2006-cı ilin sentyabrında Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Naziri Oqtay Şirəliyevin İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzinin yaradılması barədə qərarı səhiyyə sistemində islahatların aparılmasında irəliləyişə doğru atılmış bir addım oldu.

İctimai səhiyyə dedikdə, profilaktik, klinik xidmətlər, tibb müəssisələrinin xidmətlərinə nəzarətlə yanaşı, milli səhiyyə sisteminin fəaliyyətinə aid olan - sağlamlığa birbaşa və ya dolaylı yollarla təsir edən amillərə nəzarət, ətraf mühitin mühafizəsi məsələləri, sağlam həyat tərzinin təbliği və dəstəklənməsi, sağlamlıqla bağlı problemlərin aradan qaldırılması üçün strategiyaların, səhiyyə proqramlarının hazırlanması, əhalinin tibbi xidmətlərlə təminatında sosial bərabərliyin təmin edilməsi, səhiyyə siyasəti, iqtisadiyyatı və s. kimi daha geniş aspektləri əhatə edən mütəşəkkil fəaliyyətlər nəzərdə tutulur. "İctimai səhiyyə insanların sağlam olması üçün tələb olunan şəraitin təmin edilməsi işində yerli, dövlət, milli və beynəlxalq resursların səfərbər edilməsi və əlaqələndirilməsi deməkdir" (Detels & Breslow, 2002).

İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzinin (İSİM) Əsasnaməsi də məhz bu konsepsiyanın başlıca məqamlarını özündə əks etdirir. Beləliklə, İSİM ictimai səhiyyə xidmətlərinin təşkili, səhiyyə proqramlarının işlənilməsi və tətbiqi sahəsində əsas istiqamətlərin müəyyənləşdirilməsini, islahatların tibb müəssisələrində tənzimlənməsini, eləcə də səhiyyənin maliyyələşdirilməsi sahəsində islahatların aparılmasının metodik əsaslandırılmasını həyata keçirir. Eyni zamanda İSİM Azərbaycanda əhalinin sağlamlığının qorunması üzrə islahatların elmi əsaslandırılması, səhiyyə qanunvericiliyinin müasir tələblərə və aparılan islahatlara uyğunlaşdırılması, tibb işçilərinin peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi, ilkin səhiyyə sahəsində islahatların aparılması və müasir texnologiyaların səhiyyədə tətbiqi üzrə təklifləri hazırlayır.

(İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzi
http://www.isim.az/)

• **Son illerin ədəbiyyat mənbələrinə görə uşaqlar arasında müxtəlif regionlarda ürəyin anadangəlmə inkişaf anomaliyalarının rast gəlmə tezliyi nəzərə cəmpacaq dərəcədə artmışdır.**

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) məlumatına əsasən, hər il doğulan uşaqların 4-5%-də müxtəlif anadangəlmə və irsi patoloji hallar qeyd olunur. Statistik təhlillərdə davamlı olaraq beş yaşa qədər uşaqlar arasında ölümün əsas səbəbi kimi, müxtəlif regionlarda fərqli olmaqla anadangəlmə inkişaf anomaliyaları göstərilir. Uşaq ölümü strukturunda əsas səbəb olaraq anadangəlmə inkişaf anomaliyalarının durması genetik və ekoloji (fiziki, kimyəvi və bioloji mutagenlər) amillərin təsiri ilə sıx əlaqələndirilir. Yenidə doğulan körpələrin 3%-də tibbi müdaxilə tələb edən anadangəlmə inkişaf anomaliyalarına rast gəlinir. Bir sıra anomaliyaların (anadangəlmə ürək qüsurları, ağ ciyər və böyrəklərin inkişaf anomaliyaları) diaqnozunun sonrakı vaxtlarda gec qoyulması faktı nəzərə alınsa, bu rəqəm daha da yüksək olur. Tədqiqatçılar neonatal dövrdə ölüm faktlarının səbəbini 40% halda anadangəlmə inkişaf anomaliyalarında görürlər və onların yarıdan çoxunu məhz ürək-qandamar sisteminin pozulmaları ilə əlaqələndirirlər. Uşaqlarda ürəyin kiçik quruluş anomaliyaları və ikincil kardiopatiyalar 86,4%, ürəyin anadangəlmə qüsurları isə 13,6% halda rast gəlinir. Hal-hazırda uşaqlarda ürəyin anadangəlmə kiçik inkişaf anomaliyalarının (ÜAKİA) 40-a yaxın müxtəlif variantları müşahidə edilir. Uşaqlar arasında ÜAKİA rast gəlmə tezliyi və klinik variantları populyasiyalardan, müayinə üsullarından və yaşdan asılı olaraq fərqlənir. Müxtəlif mənbələrdə ÜAKİA yenidoğulmuşların təqribən 2%-də rast gəlinərsə də, perinatal dövrdə ölənlərin təşrih nəticələrinə əsasən bu artaraq 3-8%-ə çatır. Yarınmış inkişaf qüsurları böyüməkdə olan uşağın sonrakı inkişafına və sağlamlığına bilavasitə təsir edir. ÜAKİA olan uşaqların 50%-dən çoxu bir yaşadək, 3%-dən çoxu isə müxtəlif illərdə tələf olur. Müasir dövrdə ürəyin inkişaf qüsurlarının çoxsaylı və mürəkkəb olması vahid təsnifatın yaranması və erkən diaqnostikasının informativ meyarlar toplusunun müəyyənləşdirilməsi üçün çətinliklər törədir. Müəyyən olunmuşdur ki, uşaqlarda müxtəlif klinik variantlarda təzahür edən ÜAKİA-nın əsasını onun birləşdirici toxumasının morfoloji, funksional defekti – displaziyası təşkil edir və meydana çıxması determinə olunmuş irsi - genetik amillərdən asılıdır. Buna baxmayaraq bu günədək ürəyin birləşdirici toxuma displaziyasının müxtəlif formalarının fərqli populyasiyalarda yayılması, onların strukturu, diaqnostika məsələləri öz həllini tapmamışdır. Birləşdirici toxuma displaziyası yenidoğulmuş uşaqlarda orqan və toxumalarda morfoloji defektlərin inkişafına səbəb olaraq, gənc yaşlarda funksional pozulmaların manifestləşməsinə gətirir, nəticədə bir çox ciddi daxili orqan və sistemlərin xəstəlikləri, iş qabiliyyətinin itirilməsi, əlilliyin artması baş verir. Təcrübədə birləşdirici toxuma displaziyası tipik klinik əlamətlərlə təzahür edən diferensasiya olunmuş (Marfan, Ehlers-Danlos sindromları) və fenotipik dəyişikliklərlə təzahür edən diferensasiya olunmamış formalar-

la təsnif olunur. Birləşdirici toxuma displaziyası özünü əsasən orqan və sistemlərin müxtəlif xarakterli defektləri şəklində göstərir: döş qəfəsinin deformasiyaları, onurğa sütununun əyrilikləri, oynaqlarda hipermobillik, dərinin hiperdartılması, miopiya, çəpgözlük, uşaqlıq sallanması, kriptomizim, nistaqm, nitq defekti və ən ağır sayılan

onun arxitektikasını dəyişməklə aritmogen kardiopatiyaların inkişafına gətirib çıxarır. İnkişaf etmiş ölkələrdə kardiovaskulyar ölüm strukturunda aritmogen kardiopatiyanın nəticəsi kimi, qəfləti kardial ölüm 50% təşkil edir. Hal-hazırda ürəyin mədəcik ritminin pozulmasının aşkar edilməsində əsas yeri qeyri-invaziv müayinə üsulları tutur.

tədbirlərinin təkmilləşdirilməsidir.

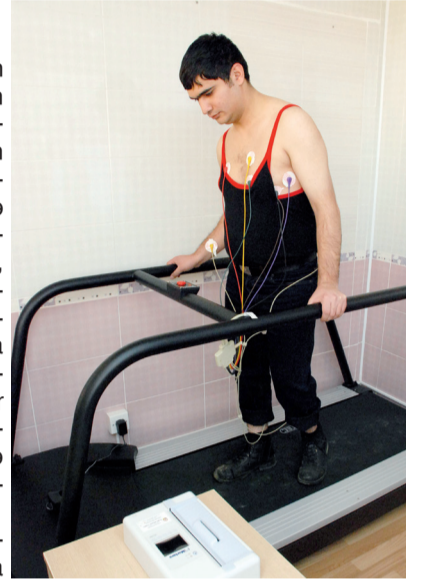
Ölkə əhalisinin sağlamlığının və xəstəliklərinin xüsusiyyətlərinin monitorinqi, epidemiologiya, müalicə və profilaktika üsullarının təkmilləşdirilməsi səhiyyəimizin vacib elmi istiqamətlərindən biridir. Bu baxımdan Respublikamızda son illər uşaqlar arasında çox yayılmış ürəyin anadangəlmə inkişaf ano-

nun Tədris Terapevtik klinikasında yerləşən kafedraya qısa müddət ərzində layihədə nəzərdə tutulan məsələləri həll etməyə imkan verə bilən və ən müasir Yaponiya ("Aloka" Alpha-6 USM aparatı) və Cənubi Koreya (Stress EKG sistemi, 6 kanallı EKG aparatı) istehsalı olan 90000 AZN məbləğində cihaz və avadanlıqlar alınaraq qu-

Uşaqlar arasında ürəyin anadangəlmə kiçik inkişaf anomaliyaları və onların erkən aşkarlanmasının əhəmiyyəti

maliyaları problemi, onun erkən aşkarlanmasının və müalicəsinin təkmilləşdirilməsi pediatrik problemlər sırasında əsas yerlərdən birini tutur. Bakı şəhərində yenidoğulmuş uşaqlarda anadangəlmə ürək qüsurlarının epidemiologiyasının monitorinqi göstərmişdir ki, 2001-2007 illər ərzində bu patologiyaların 5%-dən 13,8%-dək artması qeyd olunur. Bütün bunlara baxmayaraq, hal-hazırda qədər respublikamızda müxtəlif yaşlı uşaqlar arasında ürəyin inkişaf anomaliyalarının fenotipik əlamətlərinin və instrumental-diaqnostik meyarlarının xüsusiyyətləri öyrənilməmişdir. Ürəyin anadangəlmə kiçik inkişaf anomaliyaları olan uşaqlarda klinik və instrumental-funksional

ürək-qan-damar sisteminə yaranan dəyişikliklər- ürəyin kiçik inkişaf anomaliyaları və s. Uşaqlarda ÜAKİA-na mitral qapaq taylarının prolapsı, aorta və ağ ciyər arteriyasının dilatasiyası, mədəciyin anomal xordası, sağ mədəciyin anomal trabekulası, qulaqcıqlararası çəpərin anevrizması, aortanın üçtəyli qapağının asimmetriyası, qapaqaltı aparatın çoxsaylı disfunksiyaları, ürək boşluqlarının izole olunmuş dilatasiyası və s. aid edilir. Bütün bu halların kiçik yaşlardan uşaqlar arasında geniş yayılmasına baxmayaraq, hal-hazırda onların müxtəlif yaş dövrlərində diaqnostika meyarları tərtib edilməmişdir. Müəlliflər tərəfindən öyrənilmişdir ki, birləşdirici toxuma displaziyası zamanı bir çox displaziya əlamətləri qarşılıqlı əlaqə ilə təzahür edir: 46-78% halda mitral qapaq prolapsı ilə mədəciyin anomal xordası, 18-91% halda mitral qapaq prolapsı ilə mədəcik ekstrasistoliyası, 16-80% halda uşaqlarda mitral qapaq prolapsı ilə supraventrikulayar ekstrasistoliya, 68% halda mitral qapaq prolapsı ilə Reyno sindromu və 43-65% halda miopiya ilə yanaşı rast gəlinir. Mədəciyin anomal xordasının 95% halda sağ, 5% halda isə sol mədəciddə aşkarlandığı qeyd edilir. Aparılan tədqiqatlara əsasən birləşdirici toxumanın displaziyası zamanı miokardda asinxron aktivləşmə və qeyri-bərabər, fraqmentli impuls keçiriciliyi nəticəsində 50-90% hallarda xroniki paroksizmal və qeyri-paroksizmal taxikardiya, sinus düyününün zəifləməsi, sinus düyününün distrofiyası, Hiss dəstəsinin və onun ayaqcıqlarının blokadası, WPW - sindromu, PQ - intervalının qısalması sindromu kimi bir çox pozulmalar baş verir. Bu patoloji hallar öz növbəsində mitral reqrugitasiyaya, həyati təhlükə yaranan ürək ritminin pozulmasına, bəzi hallarda ani aritmogen ölüm sindromunun yaranmasına gətirib çıxarır. Uzun müddət davam edən ritm pozğunluqları (taxikardiya, ekstrasistoliya, blokadalar) miokard liflərinin sinxron fəaliyyətini pozaraq

Buraya gündəlik Holter monitorlaşması, mədəcikliyin repolyarizasiyasının variabelliyi və dispersiyasının, mədəcik əzələlərinin bioelektrik sabitliyinin pozulmasının təyini daxildir. Son zamanlar exokardiografiyanın kardiologiyaya geniş tətbiqi ilə əlaqədar olaraq ürəyin inkişaf qüsurlarının diaqnostikası əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlmişdir. Müasir exokardiografik cihazlar ürəyin ayrı-ayrı strukturlarının yükə keyfiyyətli vizualizasiyasını, intrakardial hemodinamikanın vəziyyətinin obyektiv qiymətləndirilməsini təmin etməklə, uşaqlarda ÜAKİA diaqnostikasını yüksək dəqiqliklə qeyri-invaziv müəyyənləşdirməyə imkan verir. Dopplerexokardiografiyanın istifadəsi isə bu patologiyaların aşkarlanmasında geniş perspektivlər açmışdır. Çoxsaylı tədqiqatların müxtəlif şəkildə göstərir.

Bu problemin öz həllini gözləyən tənqisəlinməz məsələlərdən ən vacibi müxtəlif yaş və populyasiyalarda ürəyin anadangəlmə inkişaf anomaliyalarının erkən aşkarlanması meyarlarının işlənilməsi və adekvat müalicə profilaktika

qiymətləndirmə meyarlar toplusunun tərtib edilməsi və onlara əsasən xəstələrin vəziyyətinin vaxtında obyektiv qiymətləndirilməsi, neonatoloq və kardioloqlar tərəfindən erkən diaqnostika və adekvat müalicə profilaktika tədbirlərinin seçilməsi işində geniş istifadə oluna bilər, sahə pediatrikləri tərəfindən yüksək keyfiyyətli dispanser nəzarətinin aparılmasına şərait yaradır.

Yuxarıda qeyd olunanları nəzərə alaraq Azərbaycan Tibb Universitetinin "Terapevtik və pediatrik propedevtika" kafedrasının əməkdaşları tərəfindən respublikamızda uşaq əhalisi arasında da kifayət qədər yayılan və əksər hallarda erkən ölümə və əlilliyə səbəb olan "Azərbaycanda uşaqlar arasında ürəyin anadangəlmə kiçik inkişaf anomaliyalarının erkən aşkarlanması meyarları" mövzusunda elmi tədqiqat işinin layihəsi hazırlanmış və Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Elmin İnkişaf Fondunun "Fundamental və tətbiqi xarakterli elmi-tədqiqat layihələri müsabiqəsi EIF - 2012-2(6) - FT" müsabiqəsinə təqdim edilmişdir. Elmin İnkişaf Fondunun Səhmdarlar Şurasının qərarı ilə layihə qalib elan edilmiş və bundan sonra fondun əməkdaşlarının gərgin və operativ fəaliyyəti nəticəsində ATU-

raşdırılmışdır. Hal hazırda kafedra əməkdaşları tərəfindən layihənin yerinə yetirilməsi həyata keçirilir.

Layihədən gözlənilən nəticələr, onların elmi və təcrübə əhəmiyyəti:

Ürəyin anadangəlmə kiçik inkişaf anomaliyaları olan uşaqlarda Azərbaycan populyasiyası üçün xarakter klinik-fenotipik əlamətlər toplusunun təyini;

Ürəyin anadangəlmə kiçik inkişaf anomaliyaları olan uşaqlarda instrumental müayinələrin (exokardiografik və elektrokardiografik) nəticələrinə əsasən informativ exokardiografik və elektrokardiografik meyarlar toplusunun təyini edilməsi; Birləşdirici toxuma displaziyası olan Azərbaycan populyasiyalı uşaqlarda ürəyin anadangəlmə kiçik inkişaf anomaliyaları ilə digər displaziya əlamətlərinin əlaqələrinin təyini olunması;

Azərbaycan populyasiyalı uşaqlarda ürəyin anadangəlmə kiçik inkişaf anomaliyalarının erkən diaqnostikasını təmin edən klinik və instrumental-funksional qiymətləndirmə-meyarlar toplusunun tərtib edilməsi.

Təyini olunmuş klinik-fenotipik və exokardiografik meyarlar toplusu Azərbaycan populyasiyalı uşaqlarda ürəyin anadangəlmə kiçik inkişaf anomaliyalarının erkən aşkarlanmasına imkan verəcəkdir.

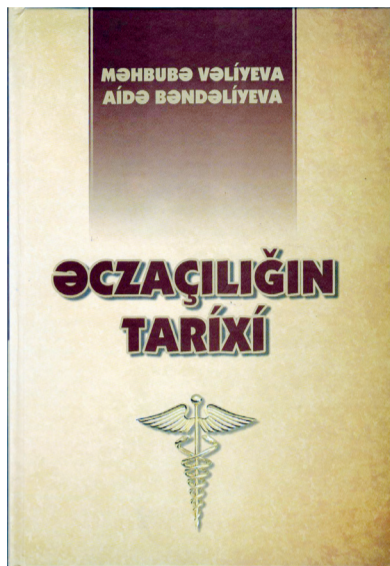
Təklif olunmuş qiymətləndirmə - meyarlar toplusu bu uşaqlarda ürəyin funksional vəziyyətini obyektiv qiymətləndirməyə, dinamikada onu izləməyə və vaxtında kənarçıxmaları təşih etməyə imkan yaradacaqdır.

Qeyd olunanlarla yanaşı həyata keçirilən elmi tədqiqat layihəsinin əsas məqsədlərindən biri də müasir avadanlıq və cihazlarla işləyə biləcək gənc mütəxəssislərin hazırlanması və Tibb Universitetində tədris prosesinin ən yeni innovasiya üsulları ilə təmin edilməsinə köməklik göstərməkdən ibarətdir.

İbrahim İSAYEV,
Terapevtik və pediatrik
propedevtika kafedrasının
müdiri, professor, əməkdar
elm xadimi, layihənin rəhbəri

Təbabət tariximizin tərkib hissəsi olan əczaçılığın tarixi olduqca az işlənmiş sahələrdən biridir. Halbuki, tarixin müxtəlif dövrlərində olduğu kimi, müasir dövrdə də təbabəti əczaçılıqdan-dərmanşünaslıqdan ayırmaq qeyri-mümkündür.

Dəyərli əsər

Azərbaycanın zəngin təbiəti, bitki florası qedimlərdən imkan vermişdir ki, təbiblərimiz paralel olaraq bu sahəni də daim diqqət mərkəzində saxlasınlar. Tarixdən yaxşı məlumdur ki, eramızdan əvvəl 65-ci ildə məşhur Roma sərkərdəsi Qney Pompey Azərbaycanda olarkən onun qoşununda yaralı döyüşçülərə yardım etmək üçün təbiblər də vardı. Məmləkətimizin dərman bitkiləri ilə zənginliyi onların diqqətini cəlb etməyə bilməzdi. Məhz bu səbəbdən də Roma imperatoru Alban çarı Oroyza məktubla müraciət edərək Roma təbiblərinin bu ərazidəki dərman bitkilərini toplamasına icazə vermesini xahiş etmişdi. Bu fakt təsdiqləyir ki, məmləkətimiz dərman bitkiləri ilə zəngin olduğundan xalqımız həmin xammaldan müxtəlif məlhəmlər də hazırlamağı bacarırdı.

Əczaçılıq tariximizə dair faktları, məlumatları toplamaq, tədqiq etmək, öyrənmək baxımından bu günlərdə işiq üzü görmüş Azərbaycan Tibb Universitetinin professoru Mehribə Vəliyeva və baş müəllim Aida Bəndəliyevanın "Əczaçılığın tarixi" adlı dərs vəsaiti təqdir olunmalıdır. Fikrimizcə, bu dərs vəsaitini mükəmməl tədqiqat əsəri də hesab etmək olar.

Müəlliflər əsərin müqəddiməsində doğru olaraq qeyd edirlər ki, hazırda əczaçılıq elmində və tibb institutlarının əczaçılıq fakültələrində elm tarixinin tədrisinə kifayət qədər diqqət yetirilmir. İxtisas üzrə tədris planında əczaçılıq tarixi üzrə kurslar mövcud deyildir. Oxşar vəziyyət əczaçılıq tarixi üzrə monoqrafiyaların, elmi dərsliklərin və digər materialların nəşri sahəsində də yaranmışdır.

Bu fundamental dərslik 58 bölmədən ibarətdir ki, onun da üçdə bir hissəsi Azərbaycan əczaçılıq tarixini əhatə edir. Kitabda müxtəlif tarixi dövrlərdə təbabət və dərmanşünaslığın yaranması və inkişaf mərhələləri geniş təhlil olunur. İbtidai icma və qədim dövrə aid məlumatların dərslikdə öz əksini tapması bir daha onu göstərir ki, bəşər övladı yarandığı vaxtdan müxtəlif dövrlərdə qəbilələri, tayfaları, qədim dövlətləri bürüyən kütləvi xəstəliklərlə mübarizə üçün daima müalicə üsullarının, dərmanların axtarışında olmuşdur.

Müəlliflər kitabda Amerika, Avropa ölkələrində tarixin müxtəlif dövrlərində təbabəti, dərmanşünaslığı nəzərdən keçirərək onlara qədim şərq təbabətinin güclü təsirini də haqlı olaraq diqqətə çatdırırlar. Qədim Misirdə, Məssapatomiyada, Çində, Tibetdə, Azərbaycanda, Orta Asiya xalqlarında təbabətdə, dərmanşünaslıq sahəsində loğmanlar elə nəliyyətlər əldə etmişdilər ki, bu, Avropa təbiblərinin diqqətini çəkməyə bilməzdi.

Kitab rəfi

Kitabın böyük maraq kəsb edən cəhətlərindən biri də budur ki, müəlliflər, orta əsrlərin təbabətində və dərmanşünaslığında islamın rolu, Qurani-Kərim və təbabət kimi məsələlər üzərində xüsusi dayanırlar. Kitabda yazılır: "Quran yalnız halal və haramı göstərən bir kitab deyildir. O, əxlaqı dünya və axirətlə bağlı məlumatları, Allah qorxusu və sevgisini, insan

hüquqlarını, qadının cəmiyyətdəki rolunu, riyazi hesablamaları, yerin cazibə qüvvəsini, kimyəvi elementləri, insanın ana bətnindəki rüşeym halından ta doğuluşuna qədərki inkişafını, tibb aləminə hələ məlum olmayan xərcəng, talassemiya, QİÇS və s. kimi xəstəliklərin müalicəsini özündə əks etdirən bir kitabdır". Qurani-Kərimin əvəzsiz bir dəyər olduğunu qeyd edən müəlliflər daha sonra qeyd edirlər ki, "Sağlam bədəndə sağlam ruh olar" prinsipi Qurani-Kərimdə öz əksini tapmışdır. İslam inancında şəfasi olmayan bir xəstəlik yoxdur. Məhəmməd peyğəmbər (s.ə.s.) belə buyurur: "Uca Allah yaratdığı hər bir dərddin şəfasını da yaratmışdır". Qurani-Kərimə söykənən orta əsr Şərq təbibləri zaman-zaman məhz bu şəfanın yollarını və vasitələrini axtarmışlar. Şərqi görkəmli təbib alimləri Sabir İbn-Kəyan, Zəkəriyyə Əl Razi, İbn Sina və digərlərinin təbabət və dərmanşünaslığa aid əsərlərindən Avropa alimləri uzun müddət bəhrələnmişlər.

Mehribə xanım və Aida xanımın müştərek yazdıqları bu kitabda Azərbaycan əczaçılığının inkişafı tarixinə xüsusi yer ayrılmışdır. Müəlliflər doğru olaraq qeyd edirlər ki, ölkəmizdə təbabətin tarixi çox-çox qedimlərə söykənir. Bu da məmləkətimizin zəngin təbiəti, florası, dərman bitkilərinin çoxluğu ilə bağlı olmuşdur. İbtidai icma dövrünün müxtəlif mərhələlərində, xüsusən də qədim dövrdə arxeoloqlarımız təbabətlə bağlı dəyərli məlumatlar əldə edə bilməmişlər. Atropatənada və Albaniyada təbabətlə və dərmanşünaslıqla bağlı məlumatlar oxucuda böyük maraq yaratmaya bilməz.

Kitabda "Avesta"da təbabətlə bağlı maraqlı məlumatlara da toxunulur. Bu məlumatlar qədim Azərbaycanda təbabətin qismən də olsa mənşərini yada bilməmişdir. Təbiətdə əşyaların mənşəyi, həyatın mahiyyəti, sağlamlığı, xəstəlikdən qorunma, müxtəlif dərmanların hazırlanması və qəbulu haqqında ilkin fəlsəfi düşüncələrə "Avesta"da çox rast gəlinir. Onun qədim Hindistan, Misir, Yunanistan, ərəb təbabətinə və əczaçılığın çox böyük təsirini müəlliflər xatırladırlar. Onlar qeyd edirlər ki, dahi ərəb filosofu və həkimi İbn Rüşd təbabətlə, ümumən sağlamlıqla bağlı Avestadakı fikirlərə çox böyük əhəmiyyət vermişdir. O da təbiətin yaranmasını ilahi qüvvələrin qanunauyğunluqları ilə izah edirdi və ruhu bədəndən ayırmırdı.

Müəlliflərin qeyd etdiyi kimi, Azərbaycanda təbabət, dərmanşünaslığın inkişafı islam mədəniyyətinin geniş yayıldığı bir dövrə təsadüf edir. Təsədüfi deyil ki, dünya mədəniyyətinin klassikləri Xəqaninin, Nizaminin, Nəsiminin, Füzulinin əsərlərində müxtəlif xəstəliklər, onların müalicə vasitələri, dərman bitkiləri, minerallar və s. haqqında son dərəcə dəyərli məlumatlar vardır. Kitabda Azərbaycanın məşhur təbibləri, onların dərmanşünaslıqla bağlı dəyərli fikirləri də yer almışdır.

Məlumdur ki, əczaçılıq-dərmanşünaslıq Azərbaycanda keçmiş sovet dönməndə, xüsusən, dövlət müstəqilliyinin bərpasından sonra daha da inkişaf etmişdir. Bununla bağlı dərslikdə olduqca dəyərli məlumatlar verilir. Müəlliflər respublikamızda ilk dəfə olaraq, tələbələr, magistrantların, rezidentlərin, aspirantların, həkimlərin, təbabət tarixi ilə maraqlanan oxucuların böyük marağına səbəb ola biləcək "Əczaçılığın tarixi" nə həsr olunmuş orijinal bir dərslik yazıb ərsəyə gətirmiş, bununla onlar təbabət tariximizin yaddaşına yeni işiq sala bilməmişlər.

Fəxrəddin MƏMMƏDOV,
professor

NİZAMİ ƏLƏKBƏR OĞLU BABAYEV

Azərbaycan Tibb Universitetinin əczaçılıq kimyası kafedrasına ağır itgi üz vermişdir. Kafedranın dosenti Nizami Ələkbər oğlu Babayev fevralın 5-də faciəli şəkildə dünyasını dəyişmişdir.

fedrasında assistent, 1972-1984-cü illərdə baş müəllim, 1984-1986-cı illərdə dosent əvəzi və 1986-cı ilin avqust ayından dosent işləyib.

Kafedrada işlədiyi müddətdə 52 elmi işi çap olunmuşdur ki, bunların əksəriyyəti mərkəzi jurnallarda çıxmışdır.

O, fakültənin və kafedranın ictimai həyatında aktiv iştirak etmişdir. Belə ki, N.Babayev fakültənin həmkarlar təşkilatı bürosunun üzvü olub.

1983-cü ildə «Səhiyyə əlaçısı» nişanı ilə təltif olunmuşdur.

Kollektiv və tələbələr arasında böyük nüfuz sahibi idi. Gənc

müəllimlərə həmişə kömək edib, pedaqoji şəraitlərinin yüksəlməsinə yardımçı olurdu.

Nizami müəllim həm də gözəl ailə başçısı idi, iki övladı və nəvələri var.

Gözəl insan, nümunəvi iş yoldaşı Nizami Babayevin əziz, unudulmaz xatirəsinə universitetimizin, həmçinin fakültəmizin əməkdaşları və tələbələri heç vaxt unutmayacaqlar.

Allah rəhmət eləsin, qəbri nurla dolsun!

*Əczaçılıq fakültəsinin dekanlığı
Əczaçılıq kimyası kafedrasının kollektivi*

Həqiqət Mustafa qızı Xudaverdiyeva

Azərbaycan Tibb Universitetinin ictimai sağlamlıq və səhiyyənin təşkilatı kafedrasına ağır itki üz vermişdir. Kafedranın dosenti, tibb elmləri namizədi Həqiqət Mustafa qızı Xudaverdiyeva fevralın 5-də faciəli şəkildə dünyasını dəyişmişdir.

Həqiqət Xudaverdiyeva 1940-cı ildə Bakı şəhərində dünyaya göz açmışdır. O, 1964-cü ildə ATU-nin (indiki ATU) pediatriya fakültəsini bitirərək Sumqayıt və Bakı şəhərlərində sahə pediatriki kimi çalışmışdır.

O, 1965-ci ildə istehsalatdan ayrılmaqla aspiranturaya daxil olmuşdur.

1970-ci ildə sosial gigiyena və səhiyyənin təşkilatı kafedrasına müsbətəq yolu ilə assistent vəzifəsinə seçilmiş, 1987-ci ilə qədər bu vəzifədə çalışmışdır. 1988-ci ildən baş müəllim, 1991-ci ildən isə kafedranın dosenti idi.

H.Xudaverdiyeva 1983-cü ildə Daşkənd şəhərində elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün dissertasiya işini müvəffəqiyyətlə müdafiə etmişdir. İşlədiyi müddətdə kafedranın tədris-metodik işlərinin həyata keçirilməsində yaxından iştirak etmişdir.

Həqiqət xanım həmişə özünün elmi və pedaqoji səviyyəsini artırmış, 60-dan çox elmi məqalənin və metodik

vəsaitlərin müəllifi olmuşdur.

Həqiqət xanımın həyat fəlsəfəsi, tibb elminin inkişafındakı xidmətləri gələcək nəsələ örnək olacaq qədər zəngin və çoxcəhətlidir. Onun həyat və fəaliyyəti hər bir gənc həkim və tələbə üçün mənəviyyat dərəsi, kamillik və müdriklik məktəbidir.

Həqiqət xanımın zəngin elmi irsi Azərbaycan tibb elminin parlaq səhifələrindəndir.

Gözəl insan, qayğıkeş ziyalı, əsl pedaqoq Həqiqət xanımın əziz xatirəsinə doğma kafedranın əməkdaşları və sevimli tələbələri heç zaman unutmayacaqlar.

Allah rəhmət eləsin, qəbri nurla dolsun!

İctimai sağlamlıq və səhiyyənin təşkilatı kafedrasının əməkdaşları

Dünya Səhiyyə Təşkilatı avqust ayında iqlim dəyişmələrinə və sağlamlığa dair konfrans keçirəcəkdir

◆ Dünya Səhiyyə Təşkilatı avqust ayında iqlim dəyişikliyi problemlərinə və bu prosesin əhəlinin sağlamlığına təsirinə dair birinci global konfrans keçirəcəkdir.

Bu barədə məlumat təşkilatın məlumatında yer almışdır.

Konfransın avqustun 27-29-da Cenevrədə keçirilməsi planlaşdırılır. Onun iştirakçıları iqlim dəyişikliyinə nəticələrinin insanların sağlamlığına və səhiyyəyə təsirini müzakirə edəcək, habelə BMT-nin baş katibi Pan Gi Munun sentyabrın sonunda Nyu-Yorkda keçirəcəyi iqlim məsələlərinə dair zirvə görüşü üçün bu sektorun ümumi mövqeyini işləyib hazırlayacaqlar.

Dünya ölkələri liderlərinin iqlim dəyişikliyi probleminə dair zirvə görüşü 2014-cü il sentyabrın 23-də BMT Baş Məclisinin növbəti sessiyası çərçivəsində keçiriləcəkdir. Gözlənilməyə görə, zirvə görüşünün yekun proqramının hazırlanmasında ölkə hökumətləri ilə yanaşı, vətəndaş cəmiyyətinin, biznesin və beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri iştirak edəcəkdir.

Alimlər hesab edirlər ki, insan fəaliyyətinin doğurduğu global iqlim dəyişikliklərinə, məsələn, təhlükəli yoluxucu xəstəliklərin yayılması arealının genişlənməsinə gətirib çıxara bilər. Yaranmış vəziyyətin Afrika və Cənub-Şərqi Asiya üçün nəticələri daha ağır ola bilər.

Universitetimizin Klinikaları

Gündən-günə inkişaf edən ATÜ-nün Tədris Cərrahiyyə Klinikasının bir görünüşü

NIJAD MIKAYILZADƏ "Qızıl qələm" diplomu ilə təltif edildi

◆ Bu günlərdə redaksiyamıza xoş bir xəbər daxil olmuşdur.

Uzun müddət qəzetimizlə yaxından əməkdaşlıq etmiş, vaxtilə universitetimizin fiziologiya kafedrasında dosent vəzifəsində çalışmış, hazırda təqaüddə olan tanınmış alim, istedadlı qələm ustası Nijad Mikayilzadə mətbuatda səmərəli fəaliyyətinə, yaradıcılıq uğurlarına görə Azərbaycan Kütləvi İnformasiya Vasitələri İşçiləri Həmkarlar İttifaqı Rəyasət Heyətinin qərarı ilə "Qızıl qələm" media mükafatı laureatı diplomuna layiq görülüb.

Bu münasibətlə qocaman alim, dəyərli qələm dostumuz Nijad Mikayilzadəni qəzetimizin əməkdaşları və oxucuları adından təbrik edirik.

Astronomlar ən qədim və uzaq qalaktika aşkar etmişlər

Bir qrup astronom ən qədim və uzaq qalaktika aşkar etmişdir. Alimlər "Abel2744_VI" adını verdikləri qalaktikanın yaşının 13,8 milyard il olduğunu bildirirlər.

Qalaktika yeni "Hubble" kosmik teleskop layihəsinin sınağı zamanı aşkar edilmişdir.

Astronomlar yeni teleskopun Günəşdə baş vermiş böyük partlayışdan sonrakı 300 milyon il qədər mövcud olan qalaktikalara müşahidə etməyə imkan verəcəyinə ümid etdiklərini bildirmişlər.

Həkim təbəssümləri

-Bu xəstəxanada nə baş verdiyini mən qəti başa düşə bilmirəm,- deyə Karlson gileyənir. -Bura gələndə həkimlərin biri dedi ki, mənə appendisitdir, o birisi isə inad etdi ki, öd kisəmdə daş var. -Yaxşı, axırı nə oldu? -Onlar püşk atıb mənim boğazımdan badamcıqları kəsdilər.

***

Həkimin yanına gəlmiş kinoaktrisa:

-Doktor, soyunum?-deyə soruşur. -Lazım deyil, mən dünən elə sizin axırncı filminizə baxmışam.

***

Həkim təəccüblə soruşur:

-Niyə belə qışqırırsınız, sizin dişinizə mən hələ heç toxunmamışam! Xəstə deyir: -Doğrudur, dişimə toxunmamısınız, doktor, amma ayağımı qabığına çıxarıbsınız.

***

Cərrah yeni əməliyyat olunmuş xəstəyə:

-Sizi məyus etməli olacağam, tikişi açmalıyam... -Niyə? -Əməliyyat zamanı rezin əlcəklərim orada qalıb. -Bu pulu götürün, gedin özünüzə təzə əlcək alın!

***

Narahat olan xəstə həkimin yanına gəlib soruşur:

-Doktor, deyin görək, siz əminsinizmi mən sağ olacağam? Eşitmişəm ki, bəzən həkimlər düzgün diaqnoz qoymurlar. Görürsən, xəstədə yataqlıdır, ancaq onlar onu sətəlcəm kimi müalicə edirlər, nəticədə isə xəstə ölür. -Mənim təcrübəmdə belə hadisələr olmur. Mən xəstəni sətəlcəmdən müalicə edirəmsə, o elə sətəlcəmdən də ölür.

***

Yaşlı bir qadın həkimə deyir:

-Tibb elmi necə də inkişaf etmişdir. Mən cavanlıqda həmişə soyunmalı olurdum, indi isə dilimi göstərirəm, kifayət edir.

***

-Doktor, mən burnumla nəfəs ala bilmirəm.

-Onda ağzınızla nəfəs alın. -Çox sağ olun. Nə qədər verməliyəm? -On kron.

Hazırladı : Rəya KƏLBİQIZI

Etibarsız sayılır

Stomatologiya fakültəsinin III kurs, 781^a qrup tələbəsi Məlikov İsmayıl Ramiz oğlunun adına verilmiş tələbə bileti itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Tibbi biologiya fakültəsinin IV kurs, 925^a qrup tələbəsi Rəzzaqova Sevinc Şərafət qızının adına verilmiş tələbə bileti itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Tibbi profilaktika fakültəsinin V kurs, 620-ci qrup tələbəsi Süleymanova Xədicə Atəş qızının adına verilmiş qiymət kitabçası itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Kompyuter sahəsində fəaliyyət göstərən mütəxəssislərin peşə bayramı qeyd olunub

◆ Fevral 14-ü dünyada kompyuter sahəsində fəaliyyət göstərən mütəxəssislərin peşə bayramı günü kimi qeyd olunur.

Hesablama resurslarının gücü və məhsuldarlığı kifayət qədər olmadığından 1943-cü ilin əvvəllərində kibernetiklər yeni hesablama qurğusunun konsepsiyasını-"ENIAC I" (Electrical Numerical Integrator And Calculator) kompyuterini hazırlamışdılar. Məhz 1946-cı ilin 14 fevral tarixində elm dünyasına ilk "ENIAC" elektron kompyuteri nümayiş etdirilmişdir. Beləliklə, fevralın 14-ü dünyada kompyuter sahəsində fəaliyyət göstərən mütəxəssislərin qeyri-rəsmi peşə bayramı kimi tarixə düşmüşdür.

Əvvəlki kompyuterlər yalnız prototiplər və eksperimental variantlar idisə, "ENIAC" praktiki olaraq ilk real işləyən kompyuter olmuşdur. Bu hesablama maşınının hazırlanması Amerika ordusu tərəfindən maliyyələşdirilmişdir. 1955-ci il oktyabrın 2-də "ENIAC I" kompyuteri 23 saat 45 dəqiqə işlədikdən sonra fəaliyyəti dayandırılmışdır.

«Microsoft» uçan robotların yaradılmasına 5,5 milyon dollar ayırır

"Microsoft" korporasiyasının tədqiqat bölməsi İsveçrənin iki təhsil müəssisəsi ilə uçan robotların yaradılması layihəsi də daxil olmaqla, bir sıra istiqamətlər üzrə elmi layihələrin həyata keçirilməsi məqsədilə sənə imzalamışdır. Robotları əl hərəkətləri və toxunuşla idarə etmək mümkün olacaqdır.

"Robohub" resursunun məlumatına görə, proqram istehsalçısı 5 ilə ərzində Sürix Ali Texniki Məktəbinin (ETH Zurich) və Lozanna Politeknik Məktəbinin (EPFL) alimləri tərəfindən elmi tədqiqat işlərinin aparılmasına 5 milyon İsveçrə frankı (5,5 milyon dollar) ayırmağa razılıq vermişdir.

Müzakirə olunan 27 layihədən seçilən 7 layihənin həyata keçirilməsi üzərində "ETH Zurich" və "EPFL" alimləri "Microsoft Research" əməkdaşları ilə birlikdə çalışacaqlar.

Uçan robotların yaradılması üzrə layihəyə "Microsoft Research"-in dosenti Otmər Hilliqs və doktor Şahram İzadinin cəlb edildiyi bildirilir. İlk nəticələrə yaxın iki ildə nail olunacağı gözlənilir.

"Microsoft Research" alimləri ilk dəfə deyil ki, belə maraqlı layihələrlə məşğul olduqlarını bildirmişlər. Onlar bu yaxınlarda on insanı tələb olunan mərtəbəyə düyməni basmadan çatdırabilən "ağıllı" liftin yaradılmasını bildirmişlər. Qurğunun işi bir sıra meyarlara, o cümlədən insanın davranış və verdişləri, iş qrafiki ilə bağlı nəticə çıxarmağa imkan verən xüsusi alqoritmdən istifadəyə əsaslanır.

Tibet həkimləri sağlamlıq üçün düzgün qidalanmağı vacib sayırlar

Tibet həkimlərinin tövsiyələri Qərbi həmkarlarının rəyləri ilə həmişə üst-üstə düşür. Onların məsləhət gördükləri qidalanma qaydaları hətta bir çox hallarda ənənəvi tibb qaydaları ilə təzad təşkil edir. Ancaq bununla belə, Avropa ölkələrinin sakinləri tez-tez Şərqi təbabətinə üz tuturlar.

Tibet həkimlərinin fikrincə, qidalanma insan sağlamlığında əsas şərtədir və bunun üçün ilk növbədə ərzaq məhsullarının keyfiyyətinə fikir verilməlidir. Çünki hazırda istifadə olunan ərzaq məhsullarının çoxunda kimyəvi qatqılar vardır. Heyvan və quşlardan alınan antibiotiklər isə insan bədənində, yumurta və süd məhsulları ilə birləşərək daxil olur. Eyni zamanda, bitki mənşəli məhsullar vasitəsilə orqanizmə nitratlar və fosfatlar alır. Tədrisən bu kimyəvi əlavələr insanda həzm sistemini pozur və artıq çəki yaradır, immuniteti zəiflədir. Ona görə də insanlar kimyəvi qatqılar olmayan təbii ərzaq işlətməlidirlər. Korlanmış qidalar, eləcə də yetişməmiş meyvə və tərəvəz yeməməyə isə bir qayda kimi daim əməl etmək çox vacibdir.

"İnsan mədəsində dörd "cib" vardır. İdeal halda onlardan ikisi qida ilə dolu olmalıdır. Biri maye üçün, o biri isə qida həzmi üçün boş qalmalıdır. Bu nisbət daim gözlənilsə, sağlamlıq da olacaqdır", - Tibet həkimləri bildirirlər.

Tibet həkimlərinin qənaəti budur ki, orqanizmin bioloji ritmlərinə uyğun olaraq qəbul edilən qidalar vaxta və mövsümə uyğun seçilməlidir. Bununla yanaşı, yemək zamanı norma da gözlənilməlidir. Şəkərdən sui-istifadə virus infeksiyaları və grip yaradır. Spirtli içkilərdən sui-istifadə isə mədədə yara və xərçəng əmələ gətirir.

Baş redaktor
ELDAR İSMAYIL

Müəlliflərlə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.
Əlyazmalar geri qaytarılmır.

Qəzet "Təbib" qəzetinin
kompüter mərkəzində yığılır, səhi-
fələni, "Bəxtiyar-4" İKŞ-də çap
olunur.

ÜNVANIMIZ:
Mərdanov qardaşları - 100
2-ci mərtəbə,
tel.: 595-24-97
tabibqazeti@gmail.com

Lisensiya N - 022633
İndeks -0269
Sayı 4000
Sifariş: 127